

NUTQ MADANIYATINING ICHKI ISHLAR ORGANLARI XODIMLARI XIZMAT FAOLIYATIDA TUTGAN O'RNI VA AHAMIYATI

Orifjonov Sherzodbek Shermatjon o'g'li:

IIV Akademiyasi "Xizmat faoliyatini

tarbiyaviy-psixologik ta'minlash"

yo'nalishi 3-o'quv kursi 331-guruh kursanti

Annotatsiya: Mazkur maqolada ichki ishlar organlari (IIO) xodimlari xizmat faoliyatida nutq madaniyatining o'rni va ahamiyati keng yoritilgan. Nutq madaniyatining huquqni muhofaza qilish sohasidagi kommunikativ jarayonlarda tutgan o'rni, fuqarolar bilan muloqot jarayonida nutqning psixologik va huquqiy ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, xizmat jarayonida to'g'ri, ravon va madaniyatli nutqdan foydalanish xodim obro'-e'tiborini oshirishi, nizoli vaziyatlarning oldini olishi va jamoatchilik ishonchini mustahkamlashdagi ahamiyati asoslab berilgan. Maqola IIO xodimlari, kursantlar hamda soha mutaxassislari uchun mo'ljallangan.

Kalit so'zlar: nutq madaniyati, ichki ishlar organlari, xizmat faoliyati, muloqot, huquqiy madaniyat, kasbiy etika

Bugungi kunda ichki ishlar organlari xodimlarining xizmat faoliyati jamiyatda qonun ustuvorligini ta'minlash, fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish hamda jamoat tartibini saqlashga qaratilgan murakkab va mas'uliyatli vazifalarni o'z ichiga oladi. Ushbu vazifalarni samarali bajarishda xodimning huquqiy bilimlari va kasbiy tayyorgarligi bilan bir qatorda, uning nutq madaniyati va muloqot ko'nikmalari muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki IIO xodimi xizmat jarayonida aholining turli qatlam vakillari, huquqbuzarlar, jabrlanuvchilar va hamkasblar bilan bevosita muloqotda bo'ladi.

Nutq madaniyati xodimning shaxsiy fazilatlarini, axloqiy qiyofasi va kasbiy madaniyatini namoyon etuvchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. To'g'ri, aniq va ravon nutq xizmat vazifalarini tushuntirish, huquqiy me'yorlarni izohlash hamda fuqarolar bilan o'zaro ishonchli munosabatlarni shakllantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Aksincha, nutq madaniyatiga rioya qilmaslik xizmat intizomining buzilishiga, fuqarolar noroziligiga va huquqiy nizolarning yuzaga kelishiga sabab bo'lishi mumkin.

Shu bois ichki ishlar organlari tizimida xodimlarning nutq madaniyatini rivojlantirish, ularni kasbiy muloqot qoidalariga o'rgatish va xizmat etikasi talablariga rioya etishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Mazkur maqolaning maqsadi nutq madaniyatining IIO xodimlari xizmat faoliyatidagi o'rni va ahamiyatini ilmiy-nazariy jihatdan yoritish, shuningdek, uning huquqiy, psixologik va ijtimoiy jihatlarini tahlil qilishdan iborat.

Nutq madaniyati tushunchasi va uning mohiyati

Nutq madaniyati til me'yorlariga rioya qilgan holda, fikrni aniq, lo'nda va tushunarli tarzda yetkazish qobiliyatini anglatadi. U nafaqat grammatik to'g'rilik, balki muloqot jarayonida odob-axloq qoidalariga amal qilishni ham o'z ichiga oladi. Nutq madaniyati insonning umumiy madaniy saviyasi va kasbiy tayyorgarligining muhim ko'rsatkichi hisoblanadi.

IIO xodimlari uchun nutq madaniyati ayniqsa muhim, chunki ular o'z xizmat vazifalarini bajarishda buyruq berish, tushuntirish, ogohlantirish, so'roq qilish va huquqiy axborot berish kabi nutqiy faoliyat bilan muntazam shug'ullanadi.

IIO xodimlari xizmat faoliyatida nutq madaniyatining o'rni

Ichki ishlar organlari xodimlarining nutqi xizmat intizomi va kasbiy etikani aks ettiradi. Fuqarolar bilan muloqotda xodimning nutqi davlat hokimiyati vakili sifatidagi nufuzini belgilaydi. To'g'ri va madaniyatli nutq xodimga quyidagi imkoniyatlarni beradi:

fuqarolar bilan samarali muloqot o'rnatish;

nizoli vaziyatlarni zo‘ravonliksiz hal etish;
huquqiy tushuntirishlarni aniq yetkazish;
xizmat jarayonida ishonch va hurmatni shakllantirish.

Aksincha, qo‘pol, tahdidli yoki mantiqsiz nutq fuqarolarda norozilik uyg‘otib, huquqiy nizolar va shikoyatlarga sabab bo‘lishi mumkin.

Nutq inson ruhiyatiga kuchli ta’sir ko‘rsatadi. IIO xodimining tinch, ishonchli va muloyim ohangda gapirishi fuqarolarning psixologik holatini barqarorlashtiradi. Bu ayniqsa favqulodda yoki stressli vaziyatlarda muhim ahamiyatga ega.

Huquqiy jihatdan esa nutq madaniyati qonuniylik va adolat tamoyillarini ta’minlashga xizmat qiladi. Xodimning har bir so‘zi qonun normalariga mos bo‘lishi, kamsitish va haqorat elementlaridan xoli bo‘lishi lozim. Bu esa inson huquqlarini himoya qilish va qonun ustuvorligini ta’minlashga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, nutq madaniyati ichki ishlar organlari xodimlari xizmat faoliyatining ajralmas va muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Xodimning nutqi uning kasbiy saviyasi, axloqiy qiyofasi hamda davlat hokimiyati vakili sifatidagi nufuzini aks ettiradi. Madaniyatli, asosli va mantiqli nutq fuqarolar bilan o‘zaro ishonchli munosabatlarni shakllantiradi, xizmat jarayonida yuzaga keladigan nizoli vaziyatlarni tinch yo‘l bilan hal etishga yordam beradi.

Nutq madaniyatiga ega bo‘lgan IIO xodimi huquqiy me’yorlarni aniq va tushunarli tarzda izohlash, fuqarolarning savollariga to‘g‘ri javob berish hamda ularning psixologik holatini inobatga olgan holda muloqot olib borish qobiliyatiga ega bo‘ladi. Bu esa inson huquqlari va erkinliklarini ta’minlash, qonuniylik va adolat tamoyillarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Shu sababli ichki ishlar organlari xodimlarini tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish jarayonlarida nutq madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan maxsus mashg‘ulotlar, treninglar va amaliy darslarni tashkil etish muhim hisoblanadi. Nutq madaniyatiga yuksak e’tibor qaratish IIO xodimlarining kasbiy

faoliyat samaradorligini oshirish bilan birga, jamiyatda huquqni muhofaza qilish organlariga bo'lgan ishonchni yanada mustahkamlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. **O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.** – Toshkent: O'zbekiston, 2023. – 128 b.

2. Yo'ldoshev J.

Nutq madaniyati va notiqlik san'ati. – Toshkent: O'qituvchi, 2018. – 176 b.

3. Abdurahmonov A.

Kasbiy etika asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. – 152 b.

4. Ichki ishlar organlari xodimlari uchun **xizmat etikasi va xulq-atvor qoidalari.** – Toshkent: IIV Akademiyasi nashriyoti, 2021. – 64 b.

5. Qosimov B.

Muloqot psixologiyasi. – Toshkent: Sharq, 2020. – 184 b.

6. Islomov Z.

Huquqiy madaniyat asoslari. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2017. – 168 b.

7. **O'zbek tilining izohli lug'ati.** 5 jildlik. – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2006. – 680 b.

8. Axmedov S.

Notiqlik san'ati asoslari. – Toshkent: Fan, 2016. – 144 b.

9. Pedagogika va psixologiya fanlariga oid **ilmiy maqolalar to'plami.** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022. – 220 b.

10. Ichki ishlar organlari faoliyatiga oid **me'yoriy-huquqiy hujjatlar to'plami.** – Toshkent: Adolat, 2020. – 312 b.